

הנחיות לכתיבת מאמר מקורי

המדריך שלפניכם מציג הנחיות לכתיבה של מאמר מחקרי, על-פי כללי הכתיבה המדעית ותוך הקפדה על כללי אתיקה. כתיבה בסגנון אחיד, תוך שמירה על ההנחיות של מדריך הפרסומים של ארגון הפסיכולוגים האמריקאי (APA).

המדריך מבוסס על מדריכים לכתיבת עבודות אקדמיות שנכתבו על-ידי דר' ט' ירוס-חקק, דר' נ' וינטראוב דר' א' בר-חיים ארוז וההנחיות שנערכו על ידי דר' אורית שנקר.

צורת הגשה: אורך המאמר לא יעלה על 15 עמודים (לא כולל רשימת מקורות ונספחים).

סדר הגשה:

1. עמוד כותרת יכול את:

- א. שם המאמר (לא יותר מ-15 מילים), צריך לייצג את הנושא באופן קצר ויצירתי. מומלץ להציג את המשתנים שנחקרו ואת הקשר ביניהם.
- ב. שמות הכותבים כולל- שם מלא, תארים, שייכות מקצועית (מוסד או ארגון), דואר אלקטרוני.
- ג. תודות (Acknowledgment)- בחלק זה יש לציין במידה והמאמר נכתב על בסיס עבודה במסגרת הלימודים, כולל עבודות מחקר ותזה; במידה והמחקר או הפרויקט המתוארים במאמר קיבלו תמיכה כלכלית יש לציין על ידי מי. כמו כן, ניתן בחלק זה לציין אנשים שעזרו בקידום העבודה או המאמר.

חלק זה יוגש בעברית ובאנגלית. נא לציין בחלק זה מי הכותב מולו תעבוד המערכת.

2. עמוד שני יוגש בעברית ויכול את:

- א. שם המאמר.
- ב. מילות מפתח: ריפוי בעיסוק ולכל יותר 5 מילים נוספות שאינן מופיעות בכותרת, רצוי להיעזר ב- MeSH (<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/mesh>).
- ג. תקציר: על התקציר לכלול לא יותר מ-250 מילים. התקציר הנו סיכום קצר וממצה של תוכן העבודה. הוא מאפשר לקורא לסקור במהירות את תכולת העבודה. התקציר הנו חלק חשוב מאוד בעבודה, שכן הוא החלק הראשון ולעתים היחיד, שנקרא (לא פעם הקורא מחליט אם להמשיך לקרוא על סמך התקציר בלבד). תקציר כתוב היטב הוא בראש ובראשונה מדויק ומשקף נאמנה את מטרת העבודה ואת תוכנה. אין לכלול בתקציר מידע שאינו מופיע בעבודה עצמה. השוואה בין תוכן התקציר לראשי הפרקים של העבודה היא אמצעי יעיל לבדיקת דיוק התקציר. על התקציר לעמוד כשהוא לעצמו. יש להבהיר את כל המושגים המרכזיים הכלולים בעבודה. על

התקציר להיות כתוב כקטע אחד (ללא חלוקה לפסקאות) ולכלול התייחסות לנושאים האלה:

- הצגת הבעיה / הנושא.
- מטרות המחקר וייחודו.
- שיטת המחקר- מבנה, אוכלוסייה, כלים והליך.
- תוצאות המחקר- סיכום הממצאים העיקריים.
- המסקנות החשובות והשלכות המחקר.

3. עמוד שלישי באנגלית יכלול את:

- א. שם המאמר.
- ב. מילות מפתח: ריפוי בעיסוק ולכל היותר 5 מילים נוספות שאינן מופיעות בכותרת, רצוי להיעזר ב- MeSH (<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/mesh>),
- ג. תקציר: בהתאם לתקציר בעברית.

4. עמוד רביעי: מסר עיקרי: 3 נקודות מרכזיות עד 50 מילים של עיקרי המסר של המאמר.

5. גוף המאמר:

מבוא: המבוא הוא הפרק הראשון של העבודה ובו שלושה חלקים מרכזיים: (א) הצגת הבעיה / הנושא, (ב) סקירת הספרות, (ג) מטרת המחקר וחשיבותו.

אין לציין את כותרות החלקים של המבוא.

הצגת הבעיה: בחלק זה מוצגת בקצרה הבעיה הנחקרת (רצוי לכלול גם סדר גודל / שכיחות הבעיה). יש לשמור על רצף הגיוני של טיעונים שמסבירים מדוע מתעורר הצורך במחקר זה. מומלץ להתחיל ברמה כללית ולעבור לתיאור ספציפי. בנוסף, יש להסביר כיצד הבעיה הנחקרת מתקשרת לתחום הריפוי בעיסוק.

סקירת ספרות: חלק זה צריך לתת את מלוא התמיכה התיאורטית לרציונל המחקר. יש מקום לדון בספרות הרלוונטית, אך אין צורך להציג סקירה היסטורית מפורטת ומלאה. יש מקום להגדיר את המושגים המרכזיים של המחקר. יש להתמקד במחקרים קודמים בעלי רלוונטיות ישירה לבעיה הספציפית הנחקרת ולצטטם ועם זאת יש להימנע ממובאות בעלות רלוונטיות כללית או שולית. ההחלטה עד כמה להרחיב את הסקירה תלויה בכמות החומר שבנמצא הנוגע באופן ישיר לנושא המחקר. אם יש די מאמרים תיאורטיים ומחקריים הנוגעים באופן ישיר לשאלת המחקר, אין צורך להרחיב את טווח חיפוש המאמרים. אם אין די מאמרים הנוגעים לשאלת המחקר יש להרחיב את החיפוש וכמובן יש לציין מה לא נמצא בספרות. בסיכום

של עבודות שקדמו למחקר הנוכחי יש להביא, בקיצור נמרץ, את עיקרי הממצאים ולהימנע מתיאור מפורט של הליך המחקר. תיאור מפורט כזה יבוא אך ורק אם הוא בעל רלוונטיות ישירה למחקר הנוכחי (למשל, אם המחקר הנוכחי נועד לתקן טעויות מתודולוגיות שנעשו במחקרים שקדמו לו). יש להציג את ההמשכיות ההגיונית בין עבודות קודמות לבין המחקר הנוכחי. יש להימנע ממצב שבו הקורא אינו מבין כיצד המחקר המוצג קשור ל-, נובע מ-, או ממשיך מחקר שכבר נעשה בתחום. בנוסף, **חשוב שתיעשה אינטגרציה של החומר המובא ולא רק הצגה של מחקר אחר מחקר**. לאחר הצגת הספרות רצוי לסכם את מה שנעשה או מה שיעשה במחקר הנוכחי, לאור סקירה זו.

מטרת המחקר וחשיבותו: הצגת המטרה והחשיבות של המחקר מוצגות בפסקה האחרונה של המבוא. לנוכח הצגת הבעיה וחומר הרקע, יש מקום להציג את מטרת המחקר, שבאה לענות על שאלות שטרם ניתן להן מענה. חלק זה צריך לתת מענה לשאלות האלה: מה התוצאות הצפויות של המחקר ומדוע? במה יתרום המחקר (מה חשיבותו) בכלל ולריפוי בעיסוק בפרט.

שיטות המחקר: תפקידו של פרק השיטות הוא לתאר לקוראים מה נעשה על-מנת לבחון את ההשערות או את שאלות המחקר. יש להציג בבהירות את השיקולים שהנחו את החוקרים בבחירת המערך והכלים, ואת התאמתם לפתרון בעיית המחקר.

השערות או שאלות

השערות מחקר באות לציין ניבוי של תוצאות המחקר וצריכות להיות מבוססות על מידע קודם בספרות או על תיאוריות. השערות מנוסחות באופן מדויק והן מדידות. למשל: "יימצא הבדל בין אנשים שעברו אירוע מוחי ימני לבין אלו שעברו אירוע מוחי שמאלי במדדי קשב, כך שאנשים עם אירוע מוחי ימני יקבלו ציונים נמוכים יותר במדדי הקשב השונים", או "ילדים שעברו הדרכה ארגונומית לא ידווחו על אי-נוחות בעת העבודה מול המחשב לעומת ילדים שלא עברו הדרכה".

שאלות מחקר - כשלא ברור מה יהיו התוצאות (במקרים של מחקר ראשוני או תחומים שאין בהם די ידע) אפשר לנסח את השאלות שהמחקר בודק. למשל: "האם יש הבדל בין אנשים לאחר אירוע מוחי ימני ושמאלי במדדי הקשב השונים?", או "ייבחנו ההבדלים בין קבוצת הילדים שעברה הדרכה ארגונומית לבין זו שלא עברה לגבי דיווחים על אי-נוחות בעת ולאחר העבודה מול המחשב".
מיקומן של ההשערות או של שאלות המחקר ברצף המאמר גמיש. אפשר להציגן כחלק משיטות המחקר (כפי שתואר לעיל) או בסוף סקירת הספרות, לאחר מטרת המחקר.

מבנה המחקר

בחלק זה יתואר מבנה המחקר - מחקר תיאורי, השוואתי, קורלטיבי, מחקר התערבות וכדומה.

אוכלוסייה

תיאור של אוכלוסיית המחקר, גודלה ותכונותיה; חלוקת הנבדקים לפי מגדר, מוצא, טווח גילאים, רמות השכלה וכדומה. בנוסף יש לפרט ממוצעים וסטיות תקן של משתנים רציפים (למשל, גיל), וכן שכיחות ושכיחות יחסית של משתנים נומינליים (למשל, מגדר). יש לציין קריטריון מכליל וקריטריון מוציא. בנוסף, יש לתאר את שיטת הדגימה ואת מקום איסוף הנתונים באופן כללי. מסיבות אתיות אין להכניס שמות של מקומות ספציפיים (כמו 'מחלקת השיקום של בי"ח שיבא', או 'בית-ספר גאולים בירושלים'). עם זאת, יש לציין שהנתונים נאספו מבתי-ספר במרכז הארץ או ממרפאה של קופת חולים בצפון ובדרום. אם מקצת הנבדקים סירבו להשתתף במחקר או נשרו במהלכו, יש לציין זאת. אם יש אפשרות לאפיין את הנושאים, חשוב לציין גם זאת.

כלי המחקר

בחלק זה יתוארו הכלים שנדרשו לביצוע המחקר. יש לתאר את מטרת הכלי, את האוכלוסייה שאליה הוא מיועד, את אופן מתן הציון, את טווח הציונים האפשריים ואת האפיונים הפסיכומטריים (תוקף ומהימנות, נורמות). אם התבצע תרגום של כלים משפה אחרת, יש לציין כיצד התבצע התרגום ולהתייחס לתקפות הכלי בישראל. אם נעשה בכלי המחקר שימוש השונה מן השימוש המקובל, כמו הרחבת טווח גילאים, או שינוי ההוראות הניתנות, יש לציין היכן עוד נעשה שימוש דומה או אילו צעדים ננקטו כדי לוודא תוקף ומהימנות. אם נעשה שימוש בכלי שפותח למטרת המחקר, יש לתאר את תהליך הפיתוח של הכלי מבחינת שלבי הפיתוח והאופן שבו נבדקו המדדים הפסיכומטריים שלו (נושא זה אינו מתייחס לשאלון רקע). אפשר להציג את כלי המחקר בטבלה.

הליך המחקר

בחלק זה יתואר כיצד נערך בפועל איסוף הנתונים. רצוי להתחיל בחלק האתי, באופן קבלת אישור לביצוע המחקר. בהמשך יש לפרט מה נעשה (רצוי באופן כרונולוגי), כיצד נעשו הדברים, כמה פעמים. אם כלל המחקר תכנית התערבות, יש לתאר את ההתערבות באופן מדויק (עדיף לפרט את פרוטוקול הטיפול, אבל אם החומר נרחב מדי, אפשר לצרף זאת כנספח); משך ההתערבות, סוג המסגרת שבה נערך המחקר (ללא ציון שמות של המקומות), אילו נתונים נאספו, דרכי הבקרה על משתנים מתערבים. יש לפרט באיזה שלב נעשתה ההתערבות, האם זה נעשה באופן יחידני או קבוצתי, בדואר או בפגישה (במקרה של שאלונים), אם יש כמה פריטים (מטלות או שאלונים) יש לציין באיזה סדר הועברו ובאילו תנאים. אם התרחשו אירועים מיוחדים יש לצייןם. כמו כן יש לציין מי העביר את האבחונים ו / או ההתערבות ומהי הכשרתו. יש להתייחס לשאלות אתיות הקשורות במחקר: כיצד נשמרה פרטיות הנחקר וסודיות הנתונים, כיצד נשמרה זכות הנחקר/ת לא להשתתף במחקר. במקרים שבהם ההליך מורכב מומלץ להשתמש "בתרשימי

זרימה" כדי להציג את ההליך.

יש לציין את התוכנה הסטטיסטית שהשתמשתם בתהליך עיבוד הנתונים.

תוצאות המחקר

בפרק זה מדווחים על התוצאות הקשורות לבדיקת ההשערות ועל שאלות המחקר ותוצאות ניתוחים נוספים שנערכו.

- א. הממצאים לגבי בדיקת ההשערות והשאלות הם עיקר פרק התוצאות. לגבי כל השערה / שאלה יש להציג בקצרה את ההשערה / שאלה, לציין אם אומתה או לא ולציין את תוצאות המבחנים הסטטיסטיים.
- ב. אם נעשו ניתוחים סטטיסטיים בנוסף לאלו שבדקו את ההשערות, יש לדווח עליהם בסוף. בדרך כלל נעשים ניתוחים סטטיסטיים רבים על הנתונים שנאספו, שאינם קשורים באופן ישיר להשערות / שאלות המחקר, אלא יכולים להעשיר את המחקר ולהיטיב להסביר את הממצאים. דבר זה אפשרי בהחלט ויש לדווח על התוצאות האלה בסוף פרק התוצאות. כלומר, לא לכל דיווח ניתוח נתונים בפרק התוצאות יש השערה / שאלת מחקר.

כאשר מדווחים על תוצאות המחקר, יש לנקוב בסוג ובערך המבחן הסטטיסטי, בדרגות החופש (אם הדבר רלוונטי) וברמת המובהקות. אפשר ורצוי להציג את התוצאות בטבלאות ובתרשימים מתאימים על-פי הצורך (ראו בהמשך). חובה להציג גם סטטיסטיקות תיאוריות (ממוצעים וסטיות תקן, שכיחות ושכיחות יחסית) של המשתנה/ים התלוי/ים. כלומר, אין להסתפק בקביעה שיש הבדל בין הקבוצות, אלא יש להציג נתונים תיאוריים של הקבוצות. בתיאור המילולי של התוצאות יש לציין, בנוסף לפירוט הממצא הסטטיסטי, את משמעות הממצא. לדוגמה, בניית הבדלים בין הקבוצות, יש לציין את ערך ה-T וערך המובהקות בסוגריים או בטבלה ומיד בהמשך לתת פירוט, שיסביר לקורא את הממצא. למשל: "ההשערה אומתה ($t=4.23, p=.002$) נמצא שמטופלים לאחר אירוע מוחי שמאלי קיבלו ציון גבוה יותר בתפקודי היום-יום ממטופלים לאחר אירוע מוחי ימני". במקרה כזה יש לציין את תוצאות הביצוע של כל קבוצה - ממוצע וסטיית תקן.

לאורך פרק התוצאות יש להזכיר לקורא את המשמעות של המדדים. למשל, להזכיר אם ציון גבוה משמעותו ביצוע טוב או גרוע, או שהציון הממוצע של 4.2 בסולם בן 5 דרגות, הוא בין עצמאי עם מעט עזרה לעצמאי לחלוטין. עם זאת, יש לזכור שפרק התוצאות כולל רק את הצגת התוצאות ולא פירושים שמקומם בפרק הדיון. יש להימנע מכתובה לא מפורשת, כמו למשל, "השערה שנייה", אלא לציין בקצרה או ברמז במה עסקה ההשערה. אין לציין שמות משתנים כפי שהופיעו בתוכנת ניתוח הנתונים אלא בשם המלא. אפשר להשתמש בשם קיצור, אם יש, אבל יש להזכיר את השם המלא בפעם הראשונה.

טבלאות וגרפים

יש להציג את הנתונים באופן הבהיר והחסכוני ביותר. טבלאות מציגות את הנתונים בצורה מדויקת וחסכונית יותר ממלל. גרפים, לעומת זאת, מושכים את העין ומבהירים דפוסי נתונים מורכבים (אינטראקציות למשל). אין להציג את אותם נתונים בכמה אופנים (כלומר גם במלל וגם בטבלה). במקרים מסוימים די בהצגת הנתונים בטקסט הכתוב (למשל, אין צורך בטבלה שמתארת שני נתונים פשוטים או שני ערכים). אין להעתיק את הטבלאות והגרפים היישר מה-SPSS אלא לערוך אותם. כל טבלה ותרשים ממוספרים במספרים עוקבים, עם כותרת מתאימה, ומהווים חלק אינטגרלי מן העבודה. הם יופיעו כמה שיותר קרוב למקום שבו אוזכרו לראשונה. עם זאת, רצוי לא לפצל טבלה או תרשים. לפיכך, אם בעמוד אין די מקום להכיל את הטבלה או את התרשים, יש להציבם בעמוד שלאחריו, ובמקום הנותר להמשיך את רצף הטקסט. בנוסף, בגוף המאמר, יש להזכיר את מספר הטבלה או התרשים לצד הטקסט הקשור אליהם.

טבלאות וגרפים משלימים את הטקסט הכתוב, הם אינם מחליפים אותו. יש לסכם במלל תמציתי, בגוף העבודה, את המרכיבים המרכזיים או החשובים בטבלאות או בגרפים, ו/או להסביר את הממצאים המתוארים בטבלאות ובגרפים. עם זאת, בגוף המאמר, אין לחזור על כל הנתונים שכתובים בטבלה. אם משתמשים בקיצורים בטבלאות יש לתת ביאורים בתחתית הטבלה. יש לציין את יחידות המדידה של נתוני הטבלה או הגרף.

גם כותרות הטבלאות והגרפים וגם המבנה שלהן צריכים להיבנות לפי גרסה עדכנית של כללי APA.

דיון

פרק הדיון מתחיל בציון מטרת המחקר וממשיך בסיכום עיקר הממצאים של המחקר (במילים פשוטות ובלי נתונים מספריים). לאחר מכן, בחינת הדמיון או השוני בין ממצאי מחקר זה לבין אלה שנמצאו במחקרים אחרים. במקרים של שוני בולט בין הממצאים, יש לנסות להסבירו ולזהות את המקור לכך. מלבד סיבות תיאורטיות שונות לתוצאות בלתי מובהקות, יכולות להיות סיבות הקשורות לשיטת המחקר (אוכלוסייה, כלים, או הליך המחקר):

- המדגם היה קטן מדי.
- הנבדקים בתוך כל קבוצת מחקר לא היו הומוגניים דיים.
- שימוש בכלי מחקר לא מתאים, קרי שאינו בודק את המושג שהיה צריך לבדוק, מדדים לא היו רגישים דיים, לא התאים לקבוצת המחקר (למשל בגלל הגיל, בגלל אבחנה, ועוד).
- לא ננקטו צעדים מספקים כדי למנוע הטיות מצד החוקר/ת ו/או הנבדקים.
- מערך המחקר לא היה רגיש דיו, הטיפולים לא נבדלו אלה מאלה במידה מספקת.
- קיום של משתנים מתערבים שלא היה פיקוח עליהם - אם מגיעים למסקנה שסיבה זו היא הגורם

לתוצאות הלא מובהקות יש להזרז לספרות ולבדוק מהם אותם הגורמים שהשפעתם הייתה עלולה לנטרל את האפקט הנחקר.

אם מתגלות במהלך המחקר תוצאות מפתיעות (תוצאות מובהקות שלא שוערו מראש, או כיוון ההבדלים שונה מהמשוער) יש בחלק זה של הדיון לנסות ולשער את סיבותיהן. צריך לזכור שמקצת הסיבות שהוזכרו כסיבות אפשריות לתוצאות בלתי מובהקות עלולות להיות הסיבות האפשריות גם לתוצאות בלתי צפויות. כך, למשל, אי בקרה על משתנה מתערב עשויה להתבטא בתוצאה מובהקת בלתי צפויה (קשר מובהק בין גובה לאינטליגנציה ללא התייחסות למשתנה הגיל). מגבלות המחקר והמלצות למחקר המשך לאחר הדיון בממצאי המחקר הנוכחי, יפורטו מגבלות המחקר. פירוט זה יאפשר לשפוט את תוקף הממצאים, המסקנות ואפשרויות ההכללה. בהמשך הפרק יועלו הצעות למחקרים עתידיים, שמטרתן להתגבר על חולשות המחקר הנוכחי ו/או להרחיב את הנושא לאור מגמות שהסתמנו בתוצאות המחקר הנוכחי. יש טעם בהמלצה כזו רק כשהיא מתייחסת לסוגיה לא ידועה שהעלה המחקר, או כאשר המחקר הותיר סוגיות סתומות.

השלכות קליניות:

חלקו האחרון של הדיון יעסוק בהכללות רחבות שהחוקרים מבקשים לעשות על-סמך הממצאים והשלכות הקליניות של המחקר: מה תרמו התוצאות לידע בתחום ומה מתוכן אפשר ליישם בריפוי בעיסוק. חשוב לא להרחיק לכת עם המסקנות מעבר לממצאי המחקר. יש גם להימנע ממסקנות שבסיסן היפותטי ("אילו חקרנו משתנים נוספים, קרוב לוודאי ש..."). מותר להציג מסקנה ספקולטיבית אם היא מוצגת ככזו, או שהיא קשורה באופן הדוק לנתונים אמפיריים או לעמדה תיאורטית מבוססת.

סיכום:

הסיכום, כשמו כן הוא, אמור לכלול את מטרת המחקר, הממצאים העיקריים והמסקנות. אדם שקורא את הסיכום בלבד אמור לדעת במה עסקה העבודה, מה היו הממצאים ומה היו מסקנות הכותב. עם זאת, חשוב לנסח חלק זה באופן שונה מאשר בתקציר ובפרקי העבודה.

מקורות:

רשימת המקורות תופיע על פי שיטת APA, מהדורה עדכנית. יש להקפיד לציין את המקורות שעליהם הסתמכתם ואין זה משנה אם מדובר בציטוט מילולי מדויק או בהבאת דברים בשפתכם. כל מקור המצוין בגוף העבודה צריך להופיע ברשימה הביבליוגרפית ולהפך, כל מה שמופיע ברשימה צריך להופיע בגוף העבודה עצמה.

אין המערכת אחראית לתוכן הפרסומות במאמר ולדעות המחברים המובעות בהם, שהם על דעת המחברים בלבד.

כתב עת ישראלי לריפוי בעיסוק

The Israeli Journal of Occupational Therapy

החברה הישראלית לריפוי בעיסוק בישראל

ijot2.il@gmail.com